

B É T S.

Ö Felsége állapota jobbra fordult.

Az el múlt esztendőben 13261-en hóltak meg öszveféggel Béts Városában, oda értvén a' külső Városokat, és az Ispotályokat is. A' meg hóltak között voltak 3647 Férjfiak; 2989 Asszonyok; 3463 fiú Gyermekek; és 3162 Leányok. Ezek közzül 889-et a' rothasztó hideg lelés, 628-at a' guta ütés, és 356-t a' himlő vitt a' sírba. A' születteknek, és meg kereszteltetteknek száma megy 9819-re. Ezek között 5097 fiú, 4722 pedig leány Gyermekek volt. Ezeken kívül 457 halva jöttek a' Világra. 2009 pár lépett házassági életre. Ezen elő adások szerént 593-al többen hóltak meg; 443-al többen születtek; 70 párral többen keltek öszve, az el múlt esztendőben, mint az azt meg előzőtt 1788-dikban.

P e s t.

Az el múlt hónapnak 27-dike, vala az a' nevezetes nap, melly a' Pesti érdemes Polgárság szánakozó szívének, és példás könyörületességének mindenhai tanúja fog lenni. Ezen a' napon vigasztalta meg t. i. a'

C

Pes.

Pesti Polgárság azon Özvegyeket és Árvákat, kiket kedves Férjeiktől, 's Attyaiktól, *Belgrad* Ostroma meg fosztott, fel osztván közöttök 400 forintokat, mellyeket az említett ügye fogyortak számára, maga jó szánrából adakozott. A' fel osztás lett a' Tanács Házban, némelly ki választott Polgároknak jelen lérebben. — Sok sóhajtságok mentek fel ez nap, az Özvegyek és Árvák Attyához, *Pest* Városa virágzásáért, mellyet mi is óhajtunk.

Ugyan azon napon, gazdagon meg vendégelte *Hacker* József nevezetű Asztalos Mester, *Pesten* telelő minden Vitézeinket, a' kik érdem pénzre tették magokat méltókká. Maga a' Gazda, és még egynehány Katona szerező Polgárok is, együtt kívántak lenni a' tisztes Vendégekkel. Alig ültek le az asztalhoz, hogy Gen. Gr. *Sztáray* Úr is be toppant a' Szálába, 's nem tartotta méltósága alatt való dolognak, az asztal mellé-le ülni, és az érdemes Akrifteknek 's köz embereknek vendég Társok lenni. — Török muzsika szó alatt ebédeltek, 's ittak az Ö Felsége, *Laudon* fő Vezér, és minden bátor Vitézek egészségekért. Azon közben Oberstlieut. *Nicoletti* Úr, és sok más Granatéros Tiszt Urak érkeztek, 's részt kívántak venni ezen szép mulatságban. Mi-
dön

dön fel költ volna az asztal: pénzt osztogatott *Hacker* Úr, *Budán* lakozó Öttsével együtt, az érdemes Vitézeknek. Azután tántz lett, melly annyival vigabban ment, mivel a' szép Nemből is számossan fel gyülekeztek, hogy a' Vitézeknek mulattságot okozzanak — magoknak is. — A' Tiszt, 's Közember között, nem vólt itt külömbség.

Azon káposztából, mellyet a' *Belgrád* alatt vitézkedett sereg számára gyűjtött össze a' Pesti Polgárság, 100 hordóval kaptak a' Pesti környéken, 's Pesten telelő 10 *Granatéros* Batalionok, Dec. 30-dikán, a' Gen. Komando rendeléséből.

Új Orsova.

A' napokban, maga befűzlette Ő Felsége ezen Újságot, egy *Gróf Úrnak*, hogy az *Új Orsovánál* vólt *Török Tsajkák* közül 3 le evedzett a' *Dunán*, *Viddin* *) felé, és ámbár derekassan tüzeltek reájok *Katonáink*, még is semmiképpen meg nem gátolhatták szándékjokban. — Kétség kívül, segítség kérni mentek; a' minthogy az a' hire, hogy a' tavalyi nagy *Vezér Jussuf*

C 2

Ba

*) Ezt *Istvánfi*, *Bodon-nak* nevezi.

Basa, *Gládova* ellen jön, a' Porta parancsolatjából *). — Az igaz, hogy ha *Gládovát* vissza vehetné *Jussuf*, onnan lehetne az *Orsovaiakon* segíteni.

Káránsebesből ezt írják, Dec. 23-dikán. Eppen ma ment itt keresztül egynehány, szekér, ágyúkkal, 's azokhoz valókkal megakva, az *Allion* hegye felé. Az *Orsovaiak* még sem akarják magokat feladni — pedig már majd mindenekből ki fogytak, főképpen a' tüzi fából: úgy hogy már a' palánkaikat is majd mind fel tüzelik. Úgy halljuk, hogy a' füst miá egészen feketék, és igen el esett képpel vagynak.

Oláh Ország.

A' *Bukaresti* leg újabb Tudósítások szerént, igen engedelmes idők járnak ott, és a' környéken. — *Coburg* Hertzeg, a' lovakat nagy részént *Möldva Országba* küldötte *Románba*, mivel széna nem lett volna elégedendő. — A' mi magát a' Katonaságot illeti, jól vagyon dolga: mert óltsón kapja a'

*) Ez előtt volt már egyszer hira, hogy *Jussuf* *Gládovát* vissza akarta venni, és hogy vissza vettette; de az a' hír csak hír volt.

a' szükséges éleséget, 's a' Lakosok barátságosok hozzájuk. — A' Hertzeggel, naponként újjabb jelenségeit tapasztaltatják az Ország Naggyai, erántta viseltető tiszteleteknek 's hajlandóságoknak. — A' *Turnuli, Gyurdsovi* *), és *Brajlovai* Törökök igen tsendeffen vagynak: a' miéink szorgalmasan szemmel tartják.

Német Birodalom.

Kiáltana ellenünk az emberiség, ha el múlatnánk hirdetni, a' *Badeni* Markgráfnak jó szivüségét, és ember társai erántt való könyörületességét, mellynek az el múlt esztendőben is ezen nevezetes példáit adta, hogy az olyan ügye fogyott Jobbágyairól, kik 70 esztendőt meg haladták, különösen gondoskodott. Továbbá, hogy a' *Carlsruhi* (lakó Városabéli) szegény betegek adóságoknak ki fizetését, mellyel azok a' *Patikába* tartoztak, magára által vette. — Midőn az ilyen példák meg iratnak: mindnyájunk tanúságára iratnak meg azok. Mert magános embernek is lehet Fejedelmeket

kö-

*) *Gyurdsov* Vára, Törökök honnya hát még ez ideig.

hogy akkor mindjárt ágyba esett. — A' Nagyok is botlanak. —

Szörnyű dolog történt az el múlt hónapnak 13-dikán, *Senlis* nevű Városában Frantzia Országának. A' Város Nemzeti Katonái, bé akarták az említett napon Zászlójaikat szentelretni. Midőn mentek volna a' nagy Templom felé, egy házból tsak hamar egymás után néhány lövések estek, mellyek által febesedett, esett is el a' Katonák közül. Oda szaladnak a' házhoz: hát minden be járásokat zárva találnak; be verik 's be vagdallyák az ajtókat. Abban a' szempillánrásban fel vetődik a' ház, és romlásával 60 személlyek veszedelmét okozta, kik rész szerént nyomorékokká lettek; rész szerént pedig életektől meg fosztattak. Maga a' gonosztévő is oda lett. Ez, úgy mondják, egy *Billon* nevezetű ember volt, a' ki azért akart bosszút állani, hogy a' polgári Katonáság közzül ki vettetett, hibáíért.

Kevéssel ezen gyászos Történet előtt, *Toulonban* ezek estek. A' Tengeri, és Nemzeti Katonáság egymással öfzve kapott. A' dolog annyira ment, hogy a' Nemzeti Katonák, a' Tengeri Katonáságnak épületébe erő haralommal bé rontottak, a' ki körő helyet el foglalták, a' *Commendánst*,
fok

követni a' könyörületességben. Tsak az a' külömség, hogy amazok nagyobb mértékben adhatják annak jeleit.

Anglia.

Ha valaki, a' mostani környül állások között, azt jövendöli, hogy *Anglia* rövid időn kardot ránt: éppen nem lehet vakmerőséggel vádolni. — Nagy ott a' hadhoz való készület minden felé. — *Londonból* ezt írják: „Bámulásra méltó, hogy ezen idő szakaszban, a' midőn inkább le szokták szedni a' fegyvert a' hajókról; most, mind fel fegyverkeztetik azokat. A' ki kötő, és hajó tsináló helyyeken főrr az ember. Nem tudni ugyan, hová tzelez ez a' mozgás: de annyi bizonyos, hogy nem kis okának kell lenni; mert a' mostani Minister (*Pitt*) takarékosabb, hogy sem mint ilyen alkalmatlan időben olyan nagy költségeket tegyen haszontalanúl. — Az *Austriai Belgyiomban* való változás többet tett itt, mint a' *Frantzia* Országai.“ — Eppen nem békesfégre mutat ez a' végezése is a' Stárus Tanáttsának: „A' mostani környül állásokban, nem szabad, eggy Anglusnak is, idegen Hatalmasfágnak szolgálatjába lépni.“ — Könnyű annak mindenhez fogni; hadakozni is, a' kinek pénze van;

van: az is van pedig Angliának, általában vévén az Országot. — Az a' liire, hogy a' Minister, 100 forintnak esztendeig való Interestét, 4 forintra akarja le szállítani, és hogy már a' Bankó ad is annyi Interestre. Ez, annak a' jele, hogy nincs a' pénznek szüki Angliában, melyet köszönhet a' kereskedés virágzásának: azt pedig a' békeségnek. Az Ország Kasszája ugyan adós: de az Országbelieknek; 's ugyan csak ki fizetődött már 5 millió font Sterling, az adósfágból.

Londonban történt az el múlt hónapnak közepe táján: Eggy oda való gazdag Zsidó, be megy estvénden egy vendég fogadóba. Idő vártatva mondja, hogy ő roszszúl van; adjanak néki eggy ágyat. Ki mutatnak néki egy kamarát; reggel nézik: hát látják, hogy az ágyban agyon lőtte magát. A' holt Zsidónak esmerősfei, meg vették a' vendég fogadóról mind azt, valami a' kamarában találtatott, 's még a' ház defzkázatját is, a' hol véres vőlt, fel gyalúltatták, 's a' holt testtel eggyütt el vitték. — A' holtinak eggy igen szép Leánya vőlt. Ezt el akarta venni egy jól termett gazdag Zsidó Iffjú, kit a' Leány is halálból szeretett. De az Attya nem adta. Ezen úgy meg hábo-
ro-

rodott a' szegény Leány, hogy meg bolondult belé. Az Attya, azon való szomorúságában magát meg ölte. — Vagy úgy neveljék a' Szülék Gyermeküket, 's formállyák indulatjaikat, hogy azok, éppen tsak azon személyeket válasszák szeretereknek tárgyaíul, kiker a' Szülék kedvellenek; vagy ha azt nem tehetik, 's akarják tenni: ne próbálják osztán erővel fel áldoztatni a' magok kivánságaiknak, Gyermekük kivánságaikat; mert féltő, hogy más áldozat is készül. — Erre, könnyű volna Magyar Országból is példár fel hozni. — A' szeretetet, és hitet nem lehet kényszeríteni.

Portugallia.

Itt is tartanak azon pestistől, melly Frantzia Országot meg lepte, 's benne, majd kisebb, majd nagyobb mértékben, még most is uralkodik. Alkalmatosfágot szolgáltatott az attól való félelemre 's őrizkedésre, a' Frantzia Kalmároknek magok viselése, a' kik már *Lisbonában* le tették magokat; de még is meg mutatták öltözetekkel, hogy *Portugalliában* is Frantziák maradtak ök. A' levegő égnek változtatása nem tett változást az ő indulatjokon, 's gondolkodások' módján. Mert a' *Párisi történe-*

ne-

netek hallására, mint nemzeti *forma ruhára* vetkeztek. Ez, mindjárt szemébe tünt az Udvarnak, a' minthogy rendelést is tett, hogy a' Frantzia Kalmárokra nagy vigyázás legyen. — Nem szabad többé semmi emlékezetet tenni, az Udvari Újságban, a' Frantzia Országi zürzavarokról; az azokról lévő Irások pedig, valamelyeket csak meg kapnak a' harminczadon, mind meg égettetnek. A' Királyné maga irt egy *Kerülő-Levelet* is az Országbeli minden Püspökökhöz; a' mellyben kéri őket, hogy intsék, 's intesfék a' népet, keresztényi és jobbágyi kötelességére. — Bölszen ítélte a' gondos Királyné, hogy a' nép szive a' Papság kezében vagyon, mert ott is van biz az. A' Papság fel borogathatja, ha akarja, a' Királyi Székeket is: de állandókká is reheti azokat. — Nints rehat a' Fejedelmek figyelmeresfégeknek egy méltóbb tárgya, mint a' Papi rend.

Frantzia Ország.

A' Királynéról azt a' szerentsétlenséget irták Dec. 18-dikán *Párisból*, hogy 14-diken a' mint egy gráditson le ment volna, el hibázta az utolsó lépést, azt gondolván, hogy már nints egy léptő is hátra: pedig volt még. Igen meg ütötte magát; úgy,
 hogy

hogy akkor mindjárt ágyba esett. — A' Nagyok is botlanak. —

Szörnyű dolog történt az el múlt hónapnak 13-dikán, *Senlis* nevű Városában Frantzia Országának. A' Város Nemzeti Katonái, bé akarták az említett napon Zászlójaikat szentelretni. Midőn mentek volna a' nagy Templom felé, egy házból tsak hamar egymás után néhány lövések estek, mellyek által febesedett, esett is el a' Katonák közül. Oda szaladnak a' házhoz: hát minden be járásokat zárva találják; be verik 's be vagdallyák az ajtókat. Abban a' szempillánrásban fel vetődik a' ház, és romlásával 60 személlyek veszedelmét okozta, kik rész szerént nyomorékokká lettek; rész szerént pedig életektől meg fosztattak. Maga a' gonosztévő is oda lett. Ez, úgy mondják, egy *Billon* nevezetű ember volt, a' ki azért akart bosszút állani, hogy a' polgári Katonáság közzül ki vettetett, hibáíért.

Kevéssel ezen gyászos Történet előtt, *Toulonban* ezek estek. A' Tengeri, és Nemzeti Katonáság egymással öfzve kapott. A' dolog annyira ment, hogy a' Nemzeti Katonák, a' Tengeri Katonáságnak épületébe erő haralommal bé rontottak, a' ki körö helyet el foglalták, a' *Commendánst*,
fok

fok más Tengeri fő Tisztekkel együtt, fogva a' Város Házához vitték. Annakutánna történt, hogy a' Városon az a' hir futamodott, mintha *Hollandiai*, és *Angliai* hajók akarnának egyesített erővel, a' ki kötő helyly ellen jöni. Ezen hirre, félelem fogta el a' *Touloniaknak* sziveket; a' félelmet követre a' fogoly Tisztekre való agyarkodás, úgymint a' kiket úgy néztek, mint az ő veszedelmeknek okait; a' Frantzia Ország ellenségeinek izimborásfait. — 18-dikon írták *Parisból*, hogy már a' Király maga is parantsolta a' *Touloniaknak*, hogy borsássák el a' Tengeri Tiszteket; de, nem hogy engedelmeskedtek volna: sőt olly vakmerőségre veremedtek, hogy a' Nemzet Gyűléséhez küldött irásokban, olly parantsolatnak kiáltották a' Király parantsolatját, a' melly eggy kegyetlen Uralkodótól szármázhatik. Ezen mindnyájan szörnyüködtek a' Nemzet Gyűlésének Tagjai, *Mirabót* kivévén, és még egynehányat, de igen keveset. — Mi lelné *XIV. Lajost*, ha most a' sírból ki jöhetne, és *XVI. Lajos* állapotját környül nézné? — Szörnyü halált halna, és a' sírba vissza térne.

60

SU

S U V A R O V.

A' mellyeket mi ezen esmeretes nagy Vitézről örömmel hallottunk, 's olvastunk mostanában, hiszük, hogy azoknak feljegyzésével nem leszünk érdemes Olvasóinknak is unalmokra. — *Suvarov* magas és száraz természetű ember, fok sebekkel jegyes *). Majd egészen nyomorék a' kezeire; úgy, hogy magát nem is fokat védelmezheti. A' *Fok-sáni* ütközet alkalmatosfágával mind úntalan egy erős izmos Kozákot nyargalóztatott maga után; hogy valami módon az ellenség kezébe ne essen. Ezt a' beszéltette, a' ki szemmel látott Tanúja volt a' dolognak: valamint azt is, hogy az ősz *Suvarov* levetkezett, a' nagy hévség miá, egy ingre; de ugyan csak mellyén volt a' széles pántlikájú Rend tziher, 's úgy nyargalódzott a' leg veszedelmesebb helyeken, biztatván mindenütt különben is bátor Vitézeit. Vége lévén az ütközetnek, leterítette a' földre

köpö-

*) 1787-dikben, Okt. 12-dik napján is veszedelmes febet kapott ezen diadalmos Vezér, azon alkalmatosfággal, midőn *Otzakoból* 5000 Törökök *Kinburn*-hoz lepódtak; de 4000 vesztességgel vissza verettettek.

köponyegét, rá dűlt, 's ingét le vetvén, hátát végig öntette hideg vízzel, azután jól meg dörgöltette. Ezzel aludni kezdett, 's fel sem ébredt más napig. — A' Prágai Újságból közelébb azt olvastuk felőle, hogy, midőn a' Törökök, a' *Tirgu Kukulinal* volt kis Táborokból el verettettek, és az Oroszok üzöbe vették azoknak bal szárnyokat: a' kergetés közben, egy kis róhoz értek. Itt meg állította Gen. *Suvarov* a' maga népét, hogy pihenjen, maga pedig egészen le vetkezett, és környűl veretvén a' tótskát egy 4 szeggel (*Quarrée*), fél óráig fördött. Ez alatt az idő alatt, meg támadták egynehány izben a' Törökök a' 4 szeget: de ez tellyesféggel nem háborította meg a' nagy szivű *Suvarovot*. Gyakran ki kiáltott a' róból: „Tsak várjanak sorokra a' kujon Törökjei, míg több erőm jön, ne búsúljanak, majd dolgot adok én nékik ismét.“ Idő vártatva, ki jött a' vízből, 's ismét lassatskán, tsak mintha ott-hon lett volna, fel öltözött: akkor újja hozzá fogatott egész erőben a' viadalhoz. — Midőn a' *Martineszjei* győzedelem előtt be-szélgerne H. *Coburg*, *Suvarovval*, 's mondaná, hogy sokkal számossabb az ellenség az ő népeknél, azt felelte Gen. *Suvarov*: „Mentől több a' Török, annál nagyobb közt-

köztte a' zürzavar. Nem most, hanem majd a' verekedés után számláljuk az ellenséget. "Ezen rövid, de fontos felelet, tükör gyanánt lehet, mellyben a' *Suvarov* nagy Lelkét, 's tapasztalását nyilván szemléljük.

A' *Skutariü* Basa

nem érhette el, mint tudjuk, a' tzeljät Boszniában; vissza mentében pedig más veszély is taláta. Tudniillik a' *Montenegroiak* *), használni akarván a' szomszéd orthon nem létét, *Podgoriza* és *Spux* nevezetü Városait

*) *Montenegro*, vagy a' mint a' Lakosok hívják, *Tsernagora*, egy nagy hegynek a' neve, melly *Dalmáziát*, *Albániától* el választja, és maga egész *Boszniáig* fel nyúlik. A' Lakosok, nagy részént Görögök, de nagyon vad, és ragadozó Nemzettség. Mivel az ő Tartományokat maga a' természet még erősítette: soha sem lehetett még őket egészen meg hódoltatni. Ugyan csak függöleg vagynak valamennyire, rész szerént a' *Portától*, rész szerént *Velentzétől*. Amazok közzül, kik a' Törökéi vólnának, ha vólnának, egy *Piccolo Ste ano* nevezetü magát *III. Péter* Orosz Tsáfzárnak kiáltotta 1767-dikben, nagy lármát csinált, melly nagy üggyel brjjal, 's mind a' két részről való fok vérontások után csillapodott le.

sait *Albániának*, az alatt, míg a' Gazda oda járt, fel akarták dúlni. Midőn éppen verték a' készülőt, meg hallják, hogy a' nagy semmi után vissza indúlt a' Basa *Bosznia*ból *Albánia* felé, és 6000 embert előre küldött, hogy az említett két Városán segítsessen. Ahoz képest, 3000 Montenegróiak fel osztván magokat két részre, a' hat ezer Albániaiakat véletlen közre szoritották, belőlök jó formán le szabdaltak, sokakat meg sebesítettek, a' többeket meg futamtatták. Magok között 32-nél több nem esett el, 's 41 kapott sebet.

A' Montenegróiak 3-ad nappal azután azt a' 4300 juhot, 's 800 darab marhát is elvették, mellyet *Albánia*, *Bosznia* izámára akart vólt küldeni.

J E L E N T É S.

Sok tudós Munkáji által esmeretes *Horváth Mihály* Urnak, *Pozsonban* lévő egyik Oktatónak, illy nevezetű Munkája, újonnan ki nyomtattatott. *Theologia Pastoralis. Editio tertia auctior et emendatior.* — *Apud Ant. Löwe, Posonii in tribus Tomis.*

Nem külömbben ama széles tudományú, és már fok hasznos Munkáji által nevezetes *Szvorényi József* Urnak az Anyafazentegyház Történetinek rendes Tan-

ni-

nitójának, ezen Munkája jött világsíágra. *Historia Religionis et Ecclesiae Christianae, Clevo Hungarico assommodata. Posonii Typis Ant. Löwe. Vbl. 2.* Melly Munka, mivel a' Magyar Országi Anyaszentegyháznak történeteit szép renddel, és bőven elő adja, és minden történeteknek bizonyság helyekre mutat, nem kis öröme 's díszére szolgálhat az egéllz Hazának.

Kérettetnek a' Bétsi Előfizető Uraságok, hogy a' pé állott Fertály Esztendőre való elő pénzt in *das Trautmannsdorfsche Haus, Nro. 51. in der Herrengasse, Kerekes Urhoz* küldeni méltóztassanak. — A' Fertály Esztendei elő pénz eddig 1 fl. 45 kr. volt. Ezentúl, a' Stempel miá, 15 krajczárral fog több lenni.

Az előbbeni Darabnak 25-dik Levelén, 1788 Kell az 1787 helyett; a' 32-diken pedig: a' Bosznyákok helyett Törökök.

(Igaz, hogy a' Boszniaiak is eleget vakmerősökötek Blokházaink körül: hanem különösen azt a' vakmerőséget, mellyről a' meg nevezett helyen nagyon emlékezet, a' Bánátban követték el a' Törökök.)

KöR Bétsben, Jan. 8. napj. 1790.

